

Avatud ruumi meetod Riigikogu roheliste fraktsiooni töövahendina

Mikk Sarv (RiTo 18), Erakonna Eestimaa Rohelised eestkõneleja

Avatud ruumi meetodi eeskuju on konverentside spontaansed kohvipausid, kus igaüks võib talle huvi pakkuva aruteluga liituda või soovi korral sealt lahkuda.

Erakond Eestimaa Rohelised on kasutanud avatud ruumi meetodit pikemat aega, erakonna moodustamiseks kokku tulnud algatusrühma esimestest koosolekutest alates. Erakonna moodustamise esimese aastapäeva konverents 1. detsembril 2007 toimus samuti avatud ruumi meetodil. Seal sündiski mõte toetada Riigikogu roheliste fraktsiooni tegevust 2008. aastal regulaarselt toimuvate avatud ruumi aruteludega eri teemadel. Avatud ruumi meetodi – osalejate huvi ja õhina maksimaalne kaasamine – sõnastas ja rakendas ellu USA juhtimisnõustaja Harrison Owen 1985. aastal (www.openspaceworld.org).

Kahe jala seadus

Ühisest huvist lähtuvate ja isejuhtimisel põhinevate aruteludega konverents algab ühises ringis teemade püstitamise. Ringi keskel on paberilehed ja viltpliatsid. Iga osaleja võib võtta paberilehe, kirjutada sellele oma nime ja teema, mille arutamisest ta on huvitatud. Kui see tehtud, tõuseb ta püsti, astub ringi keskele ning teatab kõigile oma nime ja teema, mida ta kaasa arutama kutsub. Seejärel valib ta seinal olevas arutelukohtade ja -aja tabelis endale sobiva aja ja koha. Arutelu kestab 60 minutit, osalejate hulgast sõltuvalt toimub ühel ajal mitu erinevat arutelu.

Avatud ruumi aruteludel juhendatakse ühest seadusest ja neljast reeglist. Seaduseks on kahe jala seadus: niipea kui tunned, et sa ei õpi ning sul pole midagi öelda, pead tõusma oma kahele jalale ning minema sinna, kus sul on midagi õppida ja öelda. Neli reeglit on tõdemused, kuidas asjad avatud ruumis toimuvad: kohal on õiged inimesed; juhtuvad õiged asjad; kui see algab, on õige aeg; kui see on läbi, siis see on läbi. Põhjalikumalt saab avatud ruumi meetodiga tutvuda eesti keelde tõlgitud Harrison Oweni käsiraamatu “Avatud ruumi meetod” abil.

Avatud ruumi arutelu käivitab kõiki arutlejaid puudutav teema. 2008. aasta teemade leidmiseks korraldasime jaanuaris roheliste erakonna liikmete hulgas küsitluse, kutsudes inimesi pakkuma välja neile olulisi teemasid. Valisime välja kümme kõige rohkem huvi pakkunud teemat ja koostasime ajakava kogu aastaks alates veebruarist. Osa neist on pühendatud erakonna sisearengule. Laiemat huvi pakkusid teemad “Kuidas säästa energiat?” (19. aprillil Põlvamaal Leevi rahvamajas), “Ökoturism ja maaelu” (28. mail Viljandimaal Kuusekäära talus), “Ökokogukonnad ja ökoehitus” (7. juunil Järvamaal Esna mõisas), “Otsedemokraatia” (20. augustil Põlvamaal Karilatsi talurahvamuuseumis) ning “Hariduse tulevik” (21. septembril Tallinnas). Järgnevalt ülevaade nimetatud teemade aruteludelt.

Energia säästmine

Põlvamaal Leevi rahvamajas 19. aprillil 2008 toimunud aruteludel tõusis energia säästmise lähtekohana ootamatult esile vaimse energia jätkusuutlik kasutamine. Kuigi roheline värv on tuntud vabastamise ja lahtilaskmise märgina ning ka psüühiliselt leevendab roheline pinget ja stressi, seostub roheline poliitika tavamõistes pigem ärakeelamise ja millegi vastu võitlemisega. Seetõttu on oluline keskenduda positiivsetele tegudele nagu puude istutamine, metsa ja maastiku puhastamine jms. Üksnes võitlusele ja eitamisele pühendumine pole iseloomulik ka looduslikele kooslustele. Maailma on alal hoidnud ja edasi arendanud koostöö, sümbioos ning üksteise toetamine.

Otsest energiasäästu annavad päikesepatareid. Oluline on, et näidisseadmeid avalikult tutvustataks. Omavalitsustesse on vaja energeetikanõunikke, kes omavahel suheldes ja koos töötades suudavad leida parimad ja säästlikumad lahendused. Head eeskuju võib leida näiteks Austriast. Kolmandaks energiasäästu kasvulava – kool. Omavalitsuste tulevased energeetikanõunikud peavad peale koolihoonete energiasäästu tagamise tegema koostööd õpetajate ja õpilastega, analüüsides nii kooli kui ka kogu omavalitsuse ökoloogilist jalajälge ning otsides uusi ja optimaalseid lahendusi.

Ökoturism ja maaelu

Viljandimaal Soomaa rahvuspargis Kuusekäära talus 28. mail 2008 peetud avatud ruumi aruteludel vaeti ökoturismi ja maaelu arengut. Võtmeküsimuseks tõusis osalejate hinnangul kohaliku toorme väärtustamine. Ökoturismi võetakse üksnes mänguna, elustiili tutvustamisena. Samal ajal pole võimalik tõhusalt edasi arendada ökoturismi väärtusi, nagu kohaliku kogukonna toetamine, et viimane pakuks eelkõige kohalikul toormel põhinevaid kaupu ja teenuseid. Praegu on turismiteenuse pakkujal tihti palju odavam ja lihtsam kasutada näiteks Saksa päritolu kohvikoores, importküpsiseid jms. Kohaliku toorme väärtustamine algab riigi poliitikast: kuni riik pole kohalikust toormest valmistatud tooteid, mille tegemine aitab luua uusi töökohti ja toetab kohalikku kogukonda, selgelt väärtustanud, jääb ökoturismi areng kiduma. Lootust olukorra teadvustamiseks ja parandamiseks andis Riigikogu liikme Aleksei Lotmani algatatud teema “Kuidas riik ökoturismi vähem segaks”. Arutelust koorus välja mõte: ametnikud ei tohi “igaks juhuks” uurida ja otsida vigu ning näha igas asjas tonti. Ehtsa ja eheda eestimaise elu ning eesti rahva hoidmine on meie kõigi, sealhulgas ametnike ja riigijuhtide ühine ülesanne. Kolmas oluline teema käsitles kohalikku toitu. Maatoidu edendamiseks tuleb tugevdada linna- ja maaperede sidemeid, linnainimestel võiksid taludes olla oma köögiviljapeenrad. Mujal Euroopas toimivad edukalt igakuised talunike laadad ja maatoidukaste kaubastatakse otse linnaperede kodudesse. Turismi, eriti ökoturismi arengus on kõige tähtsam inimeste suhtlemine ja läbikäimine, kuid sellele lisaks on vaja seadusandlikku tuge.

Ökokogukonnad ja ökoehitus

7. juunil kogunesid ökokogukondadest ja ökoehitistest huvitatud inimesed Järvamaal Esna mõisas. Osalejatele pakkus enim huvi teema “Milline on ökoehitus?”. Arutus tõsteti esile hea vaimu ja rõõmu olulisust ehitamisel, kohalike materjalide kasutamist ja sobivust kohalike oludega. Üldse soovitati ehitada nii vähe kui võimalik. Elavat huvi pälvis ka teema “Ökokogukond peres, külas, linnas ja maal – eeldused ja areng”, kus keskse mõttena pandi kirja, et ökokogukonna mõiste peab olema hariv, siis tekib arusaam: Eesti võibki olla ökokogukond, mitte et Eestis võib olla mõningaid ökokogukondi! Rõhutati, et toimiv ökokogukond on nagu leiutajate küla, kus sünnib pidevalt uusi lahendusi. Need omakorda võivad olla ka ekspordiartiklid. Leiti, et ökokogukond aitab riigi rolli täita, seetõttu on riigil mõistlik ökokogukondi toetada. Kolmas huvipakkuv teema oli “Milliste väärtustega inimesed suudavad luua ökokogukonna? Mis liidab, mis lahutab?” Kõige tähtsamaks peeti seda, et inimesed näeksid oma tegevuse seost kogukonna tegevusega. Silmapaistva liidri ümber koondumine ei ole kõige parem lahendus, kuigi võib olla ajutiselt vajalik. Igal juhul ei tohi liider ega teised kogukonna liikmed tunda end ohvrina – oluline on teadvustada, et oleme kogu aeg armastatud.

Otsedemokraatia

Taasiseseisvumise päeval 20. augustil 2008 Põlvamaa talurahvamuuseumis peetud avatud

ruumi aruteludes sündis mõte maarahva päästekomiteedest. Kõlava nimetuse taga on mure üha kiireneva maast ja loodusest võõrdumise pärast. Jäädes lootma vaid supermarketitele ning ühtsetele energia- ja teabevõrkudele, võime ootamatult leida end abituna ning soojusest ja toidust ilmajäänuna. Maaelu alalhoidmine omandab nõnda hoopis suurema riigikaitselise tähenduse. Maa-asulate võrgustik koos kõigi toidu- ja kütusevarudega annab linnarahvale tagatise ettenägematute loodusõnnetuste ja ka agressiooni korral.

Avatud ruumi aruteludest sündis oktoobri algul Elvas jätkuseminar väikelinnade osast ja regionaalpoliitikast.

Oluline on meie-tunde taastamine rahva ja riigijuhtide vahel. Hea võimaluse selleks pakub avatud ruumi meetod, mis on mujal maailmas aidanud sõnastada isegi kuni 2700 osalejaga konverentsil olulised mõtted, kuidas kriisiolukorrast välja tulla. Avatud ruum võib olla seega Riigikogu kõrv rahva hulgas, kui vaid on tahtmist kuulata.

Hariduse tulevik

Hariduse tulevikku vaeti 21. septembril Tallinna Ülikooli aulas toimunud avatud ruumis, kus osales ka Tšehhi, Taani, Norra, Hispaania ja Rootsi üliõpilasi. Arutelude tulemuste põhjal koostati ettepanek kaaluda haridusprobleeme riiklikult tähtsa küsimusena 13. novembril Riigikogus.

Tuleviku hariduse võtmeküsimus on õpilaste motivatsioon. Kõige paremad tulemused tagab õppija vaimustus ja õhin, ka uudishimu. Paraku ei ole meie nende näitajate järgi maailma tipus, kuigi teadmiste poolest on meie õpilased edukad. Tipptasemel teadmistega, kuid masendunud inimene ei saa oma teadmisi kasutada. Mõlemad pooled peavad olema tasakaalus. Õpilase motivatsioon sõltub palju õpetaja motivatsioonist. Õppimisõhina toetamiseks on Rootsis kogu õppeaasta jooksul ühel päeval nädalas rakendatud katseliselt kõigi õppeainete õues õpetamist, mis on parandanud õpilaste ja õpetajate tervist, meeleolu ning tulemusi. Mõeldav oleks niisuguse korra rakendamine ka Eestis.

Õppimise tulemuslikkuse tagab õige rütm: toas- ja õuesõppe regulaarne vaheldumine, eelhäälestumine, kokkuvõtete tegemine. Õige rütm aitab õpimotivatsiooni alal hoida. Õppimise rütm tuleb selgeks saada ülikoolis õpetajakoolituse osana. Õige rütmi leidmisele aitab kaasa õpetamise kavandamine õuesõppe määratlusest lähtudes: see on õppimine ehedas keskkonnas, kasutades kõiki meeli, oma käega tegemist, õpitu teistega jagamist ja teistele edasiõpetamist (Sarv 2006). See määratlus sisaldab viit märksõna: koht, meeled, tegu, lugu ja iva. Õpetaja peab vajaduse järgi vahetama õppimise kohta, mis toetab aine omandamist. Omavahel seostatuna ja vaheldudes peavad olema rakendatud kõik õppija meeled. Meeleline kogemine peab vahelduma oma käega tegemisega. Õpetaja peab andma tehtu ja kogetu õppijatele sõnastamiseks, nii et nad seda loona suudavad teistele rääkida. Ja lõpuks tuleb kavandada aeg, kus õppijad saavad õpitut teistele edasi anda. Selleks peavad nad leidma õpitust ja kogetust iva, mida tasub edasi õpetada.

Tuleviku hariduselus on õpilaste vanemad ja kodused palju rohkem õppimisse kaasatud kui praegu. Kool pole enam laste hoidmise koht, et vanemad saaksid segamatult tööl käia, vaid kogukonda ja ühiskonda edasi viiv mõttekoda, kus tekkivatele küsimustele otsitakse ja leitakse lahendusi ühiselt.

Olulised on eelnevate põlvkondade kogemused, mis on talletatud rahvapärimuses. Rahvapärimuse laiem rakendamine tuleviku hariduselus aitab meid üksteisele ja loodusele lähemale tuua. Ka avatud ruumi meetodi rakendamine arutelude ja konverentside korraldamisel on moodus, kus ürgvana arutamise ja otsustamise viis on põimitud ülimalt nüüdisaegse juhtimisega, kesksel kohal on iseorganiseerumise järgimine (Owen 2008).

Osalejaid kogu Eestist

Avatud ruumi arutelud toimusid Tallinnas ning Põlva-, Järva- ja Viljandimaal. Osalejaid tuli kokku kogu Eestist, nii erakonna liikmeid kui ka inimesi väljastpoolt. Peaaegu iga kord osalesid aruteludel Riigikogu liikmed. Avatud ruumi arutelude lõpul järjestati teemad ja mõtted hääletamise teel, igal osalejal oli kaheksa häält. Nendega sai ära märkida enda jaoks olulisemad teemad ja mõtted.

Arutelude kokkuvõtted avaldati Internetis erakonna foorumis. Meedias leidis ökoturismi avatud ruum kajastamist artiklina Maalehes ja otsedemokraatia avatud ruum Eesti Televisiooni saadetes.

Igakuine kohtumine inimestega avatud ja konstruktiivses õhkkonnas aitab alal hoida erakonna mainet ja valijaskonda ning toob juurde uusi liikmeid. 2008. aasta kogemuse põhjal soovitada avatud ruumi meetodit töövahendina ka teistele Riigikogu erakondadele. Eriti tõhusalt toimib see meetod kriisiolukorras, kus on vaja kiiresti leida konstruktiivne ja kõiki osapooli rahuldav lahendus. Seetõttu on erakonna volikogu soovitanud järgmisel aastal laiendada avatud ruumi arutelude korraldamist nii erakonna sise- kui ka üldsust puudutavate küsimuste lahendamisel.

Kasutatud kirjandus

Owen, H. (2005). Avatud ruumi meetod. Käsiraamat. Tallinn: Eesti Ekspressi Kirjastus.

Owen, H. (2008). Wave Reader. Leadership for High Performance in a SelfOrganizing World. San Fransisco: Berrett-Koehler Publishers, Inc.

Sarv, M. (2006). Õuesõppe pedagoogika teekond Eestis. – L. O. Dahlgren, A. Szczepanski. Õuesõppe pedagoogika. Tallinn.